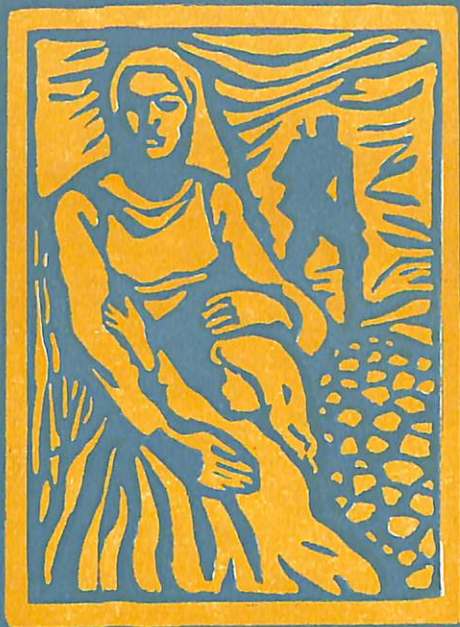

BIBLIOTEKA
SHTETIT

SH-32
H 63

Agim
Hila

TREGIME

**RRËFIMI
I NËNËS**

8.11.52

H 63

Agim Hila

1193

RRËFIMI I NËNËS

tregime

Forma 10x100/32 - Shprehje 2301-73

KOMBINATI POLIGRAFIK - Shtypshkronja e Re

SHTËPIA BOTUESE «NAIM FRASHËRI»

RRËFIMI I NËNËS

Lajmi që vinte nga brezi i kufirit u përhap e mori dhenë. I huaji kishte shkëlur vatanin dhe kërkoheshin burra të armatosur. Njerëzit nxitonin të alarmuar dhe nuk i zinte vendi.

— Po vjen dushmani të na pushtojë vatanin, moj korbani!... Do të na mbeten foshnjat jetime, moj të zezani!

— Pusho, moj leshprerë, mos tmerro fshatin!... Se mos është hera e parë që kërkon dushmani të na zërë vatanin tonë!...

Tellalli, i thatë e shtatkthyer si drapër, thërriste sa i hante në kokë me zërin e çjerrë:

— Prgatitni kalamanët për në guva!... Prgatitni kalamanët për në guva!...

Ndërsa kryeplaku, tok me aganë e ageshat po bëheshin gati të këmbenin flamurin, të kthenin gunën nga vinte era e të huajit.

Xhixhia lebetitej buzëplasar nga dëshpërimi dhe kishte filluar të rregullonte plaçkat për në shpellat e malit. Nëna nuk fliste. Ajo mendohej të pushonte vëllanë e vogël në djep, që qante, sikur ta kuptonte se ç'suferinë kishte sjellë ai lajm i kobshëm

i tellallit me kurrizin të dalë e me fytyrën të trembur. Kurrë nuk e kisha parë nënën aq të helmuar.

Në qiell u duk një re e zezë, në fillim si shtëllungë e vogël, po pastaj u shumua e zuri diellin, aq sa fshati u duk sikur u pushtua nga nata. Ne të vegjëlit kthyem sytë nga kupa e qiellit dhe filluam t'i luteshim resë së zezë si vetë perëndisë që të na e zbulonte «jorganin» e fukarase, po nëja, si për inatin tonë, shtoej e nxihej më shumë.

— Fati i fukarenjve!... — vazhdonte të ankohej Xhixhia. — Nuk pamë një ditë të bardhë ne të varfrit...

I zi si reja shkeli dhe babai në prag të derës. Ai s'ishte vetëm, erdhi me shokë. Tre burra ishin me të, të tre me vetullat rrudhur e me fytyrat të ngrysur.

Nëna i doli përpara babait dhe e vështrroi si e dalldisur. Unë, nga nxitimi për t'u afruar pranë tij, u pengova nëpër këmbët e nënës, por ajo s'më shau, përkundrazi më ferkoi flokët. Vellai i vogël në djep qantë e çirrej si grifshë. Xhixhia po vështronte babanë me shpërgenjtë në duar si e ngrirë.

— Do të veni në mal — tha babai që nga pragu i derës pa i ngritur sytë. — Do erri e do gdhahi nëpër guva.

Xhixhia e pyeti duke psherëtitur thellë:

— Ç'e bëre mushkën, Veliko?

Babai s'foli, po preku me dorë një pushkë të gjatë që i varej deri afër kupës së gjurit. Pushka ishte e vjetër, po vende-vende fekste nga gjalpi me të cilin ishte lye më së miri. Në fillim babai e preku lehtë me dorë, pastaj e mbërtheu fort me pëllëmbën e trashur si thundër nga puna e rëndë.

— Ç'e bëre mushkën, Veliko!? — e pyeti prapë Xhixhia me zërin që i dridhej përbrenda, dhe unë vura re që asaj filluan t'i zverdheshin faqet e rreshkura nga hallet e shumta. Babai luajti nga vendi si të ishte një statujë mbi rrota dhe koskat e nofullave i kishte mbërthyer aq fort, sa thua se s'do nxirrite më tjetër fjalë nga goja. Megjithatë ai foli, foli me një zë të dhembshur, sa mua e nënës na u lagën sytë.

— E dhashë mushkën, Xhixhi!... — tha ai. — E dhashë Sivën për këtë armë që ma shihni varur në sup... Më pa në sy e varfra mushkë, kur ika dhe e lëshë në duart e tjetrit. M'u këput xhani, moj Xhixhi, se vamë një jetë të tërë me të. Ka punuar sa për shtatë në këtë prag ajo mushkë e shkretë... Po ja, e dhashë. E dhashë, se më duhej kjo copë hekur...

Unë e nëna mbetëm si të ngrira, duke vështruar Xhixhinë. Edhe të tre burrat me feste të bardha, që hiqnin çibucet pa folur, shikonin Xhixhinë me sytë plot dhembshuri. Me sa u duk fjalët e babait nuk i dhanë rast Xhixhisë të grindej me të. Ajo nuk u ndie fare, vetëm se nxori një copë leckë të lerosur nga brezi i leshtë dhe fshiu sytë e lagur.

— Ç'të bëja, Xhixhi! — vazhdoi babai me sy të ngulur në tokë si shigjeta të ndezura. — Do të vemi në luftë e lufta do armë. Po armë kush të fal, moj motër-xhani!...

As Xhixhia as ne të tjerët nuk po ndiheshim. Për një çast ra qetësia, një qetësi e nderur, që të ngacmon në tërë qenien. Në atë qetësi që ra, mua më vinte nga larg tringëllima e ziles së mushkës dhe hidhërimi që ndieja për mungesën e saj, më vinte të qaja me të madhe. Ato fjalë të babait ranë si plumb në

zemrën time të vogël, jo sikur të kishte ikur mushka, po një njeri i shtëpisë. E shkreta Sivë! Unë, që kur kisha njohur veten, ashtu e mbaja mend. Ishte si ato sheleget manare, që e lë në mes të pyllit vetëm filli e vjen e të gjen atje ku të jesh, sepse s'jeton dot pa dashurinë tonë.

Duke menduar për Sivën tonë, që tani e tutje nuk do ta kishim më, m'u kujtua një natë kur na pati humbur. Ishte një kohë kur armiqtë kishin sulmuar në kufijtë tanë edhe atëherë. Babanë s'e kishim në shpellë. E ndollëm sa e ndollëm Sivën, pastaj ia hoqëm fillin. Xhixhia na dha urdhër të mbështeteshim e të pulitnim pak sytë pranë zjarrit të ndezur mu në mes të shpellës. Nënë as gjumi e zinte, as pranë zjarrit nuk donte të afrohej. Vështrimi i saj tretej tute, nëpër errësirë, ku përziheshin zëra të frikshëm të shpezëve të natës. Nëna atëherë ishte shtatzënë me vëllanë e vogël dhe Xhixhia gati sa s'i hidhej ta merrte me forcë për krahu e ta ulte pranë zjarrit.

— Eja, moj, të thashë! — i bërtiti në një gast Xhixhia nënës dhe u ngrit nga vendi, duke mbajtur këllqet me duar nga një reumatizëm i vjetër. — Po je vetë e dyta, moj korbë! Ma ke barkun deri në grykë e s'të bën mirë gjithë kjo erë e ftohtë që fryn!

Nëna, as foli e as luajti nga vendi. Xhixhia i vajti pranë dhe i hodhi duart në supet e ngushta, po nuk arriti ta tërhiqte nga vetja, pasi përtej në shpatin e zhveshur të malit u dëgjua një ulërimë e tmerrshme, aq e tmerrshme sa na u rrëqeth trupi e u shtrënguam pranë njëra-tjetrës të lemerisura. Unë u pështolla në çitjanet e vjetra të Xhixhisë dhe para syve m'u shfaqën tërë ngjyrat e ylberit. S'e kuptoja në isha në ëndërr apo para një pamjeje të vërtetë! Lutesha me

vete që të isha në ëndërr, por nuk ishte ashtu. Para nesh vazhdonte të ndihej e tmerrshme ajo ulërimë, të cilën e dëgjonim çartë, po me sy nuk mundnim të diktonim asgjë në atë errësirë-pus të asaj nate. Tok me ulërimën u ndie një zhurmë e madhe, që vinte si gurgule e që binte poshtë shpatit të thepisur me egërsi. Unë u ngjasha dhe më shumë pas çitjaneve të Xhixhisë dhe kushdo që të më shikonte ashtu, nuk do të më dallonte dot në isha unë vajza 10-vjeçare, apo gjymtyrët e trupit të saj të dobët e të gjatë si direk. Ç'që ai rrëmet që rrokulliste gurë më të poshtë malit e që na binte në vesh atë ulërimë të tmerrshme, më të llahtarshme se në përrallat e një plakut të fshatit tonë, i cili mbahej me emër për rrëfimet e tij të bukura?...

Me gjithë frikën e madhe mua nuk më hiqeshin nga mendja babai dhe mushka. «Ku mund të jetë vallë babai në këtë kiamet?! – pyesja me vete. – Po Siva ku mund të jetë?!»

Zëri i vrazhdë i Xhixhisë sikur na përmendi.

– Zi e madhe, mallkim i madh!... – tha ajo me dhëmbje dhe ofshau rëndë. – Dhe kjo kopë e babëzitur ujqish duhej! Ndjellin të ligën këta të mallkuar. Pthu! Na ngjethët mishtë, hëngërçi dhjamët e syrit! – i mallkoi ajo egërsirat.

Ujqër! Edhe ata kërkonin haje në këtë natë të zezë sterë. Nga fjalët e Xhixhisë kuptoja se vërtet zi më të madhe se kjo rrallëherë ishte dëgjuar në këto anët tona me tokë të varfër, që në verë digjej për një pikë ujë e dimrit mbulohej nga bora e madhe, që mezi shkrihej në maj.

Ne heshtnim të shqetësuara dhe mendja s'na hiqej nga babai e Siva. Kush mund ta dinte fatin e Si-

vës së shkretë! Të kishin rënë vallë ajo kope ujqish në gjurmë të saj? Mendonim se po të kishin rënë, me siguri që do ta kishin shqyer, do të ishin kenitur me mishin e saj e s'do ulërinin më me atë zë të kobshëm. Po kjo ishte veçse një shpresë, për t'i bërë qejfin vetes se edhe në mos kishin rënë ujqit në gjurmë të Sivës, me siguri që do të binin. A mund të ngopet babëzia e tyre e llahtarshme? Ulërima e tyre e gjerrë si e një ushtrie barbare që bie në pré tregonte qartë se ata gjuanin, kërkonin të shqyenin, qoftë dhe njëri-tjetrin, vetëm të shqyenin.

— Qajeni dhe Sivën! — tha nëna me zërin e dëshpëruar, që i dridhej sikur po fliste për vdekjen e sigurt të një të afërmi të shtëpisë dhe u afrua në mes të shpellës pranë zjarrit, i cili skuqte si sy qiklopi në errësirë. — E shkreta mushkë! Gjer sot e pati edhe ajo e mjerë!

— Lëre moj mushkën, po qaj hallin e burrit! — u nxe Xhixhia. — Ku do ta kalonte natën?... Mos të tha gjë?

— E ku di unë e zeza!... Në stane, më tha, po stanet kanë zbritur poshtë në fushë... Ç'të të them unë e yarfra, moj Xhixhil!...

Xhixhia s'foli. Ç'të thoshte? Babai, kur kishte ndër mend të shkonte diku që s'duhej ta dinim ne, nuk para tregonte, madje as Xhixhisë, që e mbante në këmbë të vëllait të vdekur. Vetëm kur mbërrinte në vend, na dërgonte lajm me ndonjë njeri që vinte në fshat.

Në mëngjes u çuam herët nga shtrojet, sa filloi të vagullonte dita. Të tria rrinim në heshtje me vështrim nga rruga që të çonte për në fshat. Ato mendime të rënda e ai meraku i natës që shkoi na mundonin më keq në shpirt. Tanimë s'e kishim mendjen fa-

re te Siva, por te babai. Sivën me siguri do ta kishin shqyer ujqit dhe prisnim që ndonjë nga të fshatit të na binte lart në mal nishanin që mund ta kishte gjetur rastësisht në ndonjë shkrep. Po ndodhi ndryshe, nga ç'mendonim ne. Kur filluan të cicëronin zogjtë e parë të mëngjesit, nëna doli në buzë të shpellës dhe se ç'e shtyu të vinte veshin për të dëgjuar diçka tjetër shpatit përballë. Unë shikoja se fytyra e saj sa vinte e zbardhej, derisa më në fund ishte gati të na hidhej e të na rrokte fort për qafe, vetëm se nuk e linte barku që i vinte deri afër gojës. Unë e Xhixhia dolëm me të shpejtë në buzë të shpellës dhe vumë re se malores së zhveshur me gurë po ngjitej Siva, duke ngritur kokën nga ne e duke hingëllitur, sikur edhe ajo po shprehte gëzimin e madh që më në fund na kishte gjetur ne, zotërit e saj. Nënës i qeshte fytyra e njollosur vende-vende nga barra. Unë fillova të përpiqja duart e hutuar nga ajo e papritur, ndërsa Xhixhia, edhe gëzonte, po dhe qortonte mushkën, që na kishte lënë në ankth tërë natën.

...Babanë e pritëm në ankth dy ditë të tëra. Të tretën ai na dërgoi lajm me një goban të ri, i cili vinte nga Qafa e Muzinës. Babai ishte hedhur në luftë bashkë me shokët kundër të huajit, që kishte sulmuar papandehur tokën tonë në kufi.

Po ja, sot babai kishte ardhur në shtëpi pa Sivën. Atë ai se ku e kishte këmbyer me një pushkë të gjatë që i binte deri poshtë në kupë të gjurit. Në vështrim të parë, po të krahasoje Sivën, gjithë atë bina, me një copë hekur, sado e kushtueshme që të ishte, të vinte inat, ç'është e vërteta. Të vinte që t'i ktheheshe babait e t'i këpusje pesëqind llafe, sepse ç'mund të bënim ne pa Sivën, e cila kishte mbartur

mbi shpinë të saj tërë hallet e fukarallëkut tonë, një jetë të tërë? Po nga fjalët që thoshte babai, kuptohej që Siva i dhembej në shpirt njësoj si neve, sepse ishte ai që rropatej me të për të nxjerrë bukën e gojës. Po ja që paskish halle e halle. Siç kuptohej, ky halli i babait ishte më i madh, se ashtu kot nuk e bënte ai një gjë të tillë, të këmbente Sivën tonë të urtë e të fuqishme, me një armë të vjetër.

Unë e nëna po rrinim si të ngrira, vetëm Xhixhia këmbente ndonjë fjalë me babanë. Edhe të tre burrat rrinin pa folur. Dhembja jonë për mushkën u lexohej edhe atyre në sytë e thellë. Vëllai i vogël në djep s'donte t'ia dinte nga tundjet e djepit që i bënim me radhë, herë unë e herë nëna.

— Dëgjo, moj! — iu drejtua Xhixhia nënës, jepi gj, se na ngriti havadan të gjithëve...

Nëna u afrua te djepi, ra në gjunjë sikur do të falej dhe filloi t'i japë gj. Zëri i foshnjës nuk u dëgjua më dhe për një çast ra qetësia. Por ajo qetësi nuk vazhdoi gjatë, sepse në krye të lëmit tonë u dëgjua përsëri zëri i ngjirur i tellallit. Ca nga vetë lajmi që jepte e ca nga natyra e tij alarmante, ai dukej si një kufomë që përhapte kobin e vdekjes.

— Dreqi të mori! — iu drejtua babai me zë të rreptë. — Patakse fëmijët, more! Gremisu tutje, se e morëm vesh!...

Për një çast tellalli nuk u ndie. Kaloi pranë shtegut të avllisë dhe me nofullat që i dridheshin i tha diçka babait për vendim ku do takoheshin me ata që do të niseshin për në luftë. Babai e dëgjoji pa folur dhe pastaj, si iku tellalli, shkërmoqi një fletë duhami të tharë në dorë. E pleksi me një copë kartë të bardhë dhe e ndezi.